

Горяга Оксана Вікторівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ

У сучасному світі освіта – складне і багатоманітне суспільне явище, сфера передачі, освоєння і перероблення знань і соціального досвіду. Освіта, один з найдавніших соціальних інститутів. Вона викликана потребами суспільства за для відтворювання і передачі знань, умінь, навичок, для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством.

Освітній рівень, здобутий в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння системи правових знань, поглядів, переконань, умінь і навичок, формування особи, здатної до професійно-правової діяльності – становить юридичну освіту.

Юридична освіта як елемент національної правової системи нашої держави має важливе значення у цивілізаційному виборі України і розвитку суспільних відносин. Саме юридична освіта є обов'язковим базисом для результативного реформування правової системи України, котрий забезпечить побудову нашої держави як правової й соціально сприятливої, інтегрованої у світовий та європейський простір, закладе надійну основу для успішної професійної реалізації фахівців- юристів, стати чинником позитивної трансформації правової свідомості та правової культури наших громадян [1, с. 57].

З кінця ХІХ ст. юридична освіта, як елемент правової системи, набула популярності по всьому світу, що пов'язано, передусім, із потребою правового регулювання суспільних відносин у сучасних державах.

На українських теренах, розвиток юридичної освіти має свою історію. З часів Київської Русі її правителі почали звертати увагу на важливість підготовки фахівців (книжників) які добре знали на праві. Перше офіційне свідчення про появу шкіл на Русі датується 988 р. У «Повісті временних літ» вказується, що князь Володимир відкрив у Києві при Десятинній церкві школу «книжного вчення», де було 300 дітей, древні літописи зберегли свідчення про відкриття ще ряду шкіл на Русі [2, с. 72-73].

В ХІ ст., в Київській Русі склалася ціла система шкіл «книжного вчення», де головною була робота з книгою. Ці школи готували своїх вихованців до діяльності у різних сферах державного, культурного та церковного життя. Прикладом шкіл «книжного

вчення» були школа Володимира (988 р.), двірцева школа Ярослава Мудрого (1037 р.) і ін. [2, с. 73].

Розвиток юридичної освіти на українських теренах часів Ренесансу і Просвітництва відбувався у складних умовах. До середини XVII ст. в Україні не було жодного вищого навчального закладу так як шляхетська Польща перешкождала створенню тут вищої школи, яка могла б стати небезпечним політичним і культурним центром. Українська молодь здобувала вищу освіту в Краківському й інших європейських університетів.

Великими науковими центрами розвитку науки були Краківський університет, Віленська єзуїтська академія (1579), приватна академія в Замості (1594). Саме там траплялись випадки навчання українців юриспруденції.

20 січня 1661 р. було засновано Львівський національний університет імені Івана Франка, — найстаріший в Україні навчальний заклад який готує фахівців-правознавців. Польський король Ян Казимир підписав диплом, за яким надав Львівській Єзуїтській колегії «гідності академії і титул університету» тобто статус академії і титул університету з правом викладання всіх університетських дисциплін та присвоєння вчених ступенів [3, с. 12-13].

У зв'язку з розподілом Речі Посполитої було розпочато новий етап в історії вищої юридичної освіти на українських землях. Він пов'язаний із російським та австрійським пануванням.

Після входження Галичина до складу Австрійської імперії у 1772 р. уряд імператора Йосифа II велику увагу приділяв освіті, в тому числі вищій. У жовтні 1784 р. видано диплом про створення Львівського університету у складі чотирьох факультетів: філософського, юридичного, медичного і теологічного та інструкцію для університетської адміністрації [4, с. 190].

Урочисте відкриття університету відбулось 16 листопада 1784 р. У 1805 році Львівський університет припинив діяльність, а на його базі було створено ліцей. В 1817 р. Львівському ліцеєві знову було надано статус університету та присвоєно ім'я імператора Франца I [5, с. 6]. Майже до кінця XIX ст. у Львівському університеті діяло три факультети: юридичний, філософський і теологічний.

Важливий внесок у розвиток юридичної освіти і науки на західноукраїнських теренах здійснив університет Франца-Йосифа у Чернівцях заснований 31 березня 1875 р. [6, с. 30]. Юридичний факультет створювався за моделлю університетських юридичних факультетів Австро-Угорщини.

Перебуваючи під владою Російського царату, з другої половини XVII ст., Україна не мала права на власну освітню політику, що обумовлювало і особливості розвитку її освітньої системи.

Початок юридичної освіти поклав Петро I, який, прагнучи підняти рівень професійної освіти в країні.

На Наддніпрянській Україні юридична освіта залежала від бажань правлячої еліти і почала розвиток з кінця XVIII ст.

В ході реформ освіти в 1802 р було засновано Міністерство народної освіти та розширено мережу навчальних закладів. Було відновлено університети у Вільно (Вільнюсі) і Дерпті (Тарту) і створені нові в Казані і Харкові. У структурі цих університетів засновуються не юридичні факультети, а відділення «нравственных и политических наук», влаштовані за аналогією з австрійськими політико-юридичними факультетами, які готували осіб з широкою гуманітарною освітою.

Імператорський Харківський університет було відкрито 17 січня (за старим стилем) 1805 р., а 29 січня, в університеті розпочалися заняття. Заснування Харківського університету пов'язують із особистістю Василя Назаровича Каразіна, поміщика с. Кручик, Слобідсько-Української губернії.

15 липня 1834 р. у Києві відкрився університет Св. Володимира, а у 1835 р., згідно з університетським статутом 1833 р., було відкрито юридичний факультет, який де-факто розпочав своє функціонування у 1835-1836 навчальному році.

6 (19) січня 1818 р. в Одесі було створено престижний навчальний заклад закритого типу – Рішельєвський ліцей, в якому поєднувалась середня школа з вищими юридичними курсами. «Вищої на державному рівні» юридична освіта в Рішельєвському ліцеї набула у 1847 році, коли випускники юридичного відділення Рішельєвського ліцею вперше отримали дипломи і значки державного зразка про вищу юридичну освіту.

Наступний етап розвитку юридичної освіти в Одесі пов'язаний зі створенням на базі Рішельєвського ліцею Імператорського Новоросійського університету, який було відкрито 1(13) травня 1865 року. Результатом синтезу юридичного і камерального відділень Рішельєвського ліцею став юридичний факультет.

Процеси розвитку юридичної освіти в університетах України у той період регулювалися політикою уряду, втіленою у Статутах університетів 1833, 1835, 1842 рр. У цей час в університетах України започатковується юридична освіта, яка визначається спеціальним юридичним характером.

Упродовж XIX ст. посилилася наукова спеціалізація дисциплін на юридичних факультетах, зросла кількість розрядів наук, з яких можна було здобути наукові ступені.

XIX ст. стало новою епохою розвитку юридичної освіти. У її розвитку визначальну роль відігравала політика держави. Принциповою особливістю регулювання навчально-освітньої діяльності університетів та інших вищих навчальних закладів, що готували юристів, була її державна стандартизація, що позитивно

відобразилася на розвитку юридичної освіти. Упродовж XIX ст. посилилася наукова спеціалізація дисциплін на юридичних факультетах, зростає кількість розрядів наук, з яких можна було здобути наукові ступені.

Список використаної літератури:

1. Тимкович І. І. Юридична освіта як елемент правової системи України / І. І. Тимкович // Юридичний вісник 4 (41) Теорія та історія держави і права, міжнародне право, 2016. – С. 57.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки : Підручник, 4-те видання, стереотипне / М.В. Левківський. – Київ: «Центр учбової літератури», 2016. – С. 72-73.
3. Качмар В. М. Львівський національний університет імені Івана Франка Історичний нарис / В. М. Качмар // Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка. – К. 2010. – С. 12-13.
4. Тищик Б. Й. Кафедра історії держави, права та політико-правових учень і її завідувачі (до 230-річчя утворення і діяльності кафедри) / Б.Й. Тищик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Випуск 61. – С. 190.
5. Redzik A. Wydział prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946 / Adam Redzik. – Lublin : Wyd-wo naukowe KUL, 2006. – S. 6.
6. Чернівецький університет. 1875-1995: Сторінки історії. – Чернівці : Рута, 1995. – С. 30.

Долматова Наталя Іванівна

Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри теорії та історії держави та права
кандидат юридичних наук, доцент

Долматов Іван Володимирович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПОРЯДКУ ФОРМУВАННЯ ГАЛИЦЬКОГО СТАНОВОГО СЕЙМУ

Дослідження зумовлена потребою заповнити одну з прогалин сучасної історії держави і права, яка полягає у необхідності вивчення правових підстав формування та діяльності представницьких органів влади на українських землях. Під впливом поширення ідей Просвітництва у XVIII ст. у Західній Європі поступово